

Akademický rok 2019/2020

Diplomová práce – posudek oponenta

Jméno a příjmení studenta: Ing. arch. Matěj Jindrák

Název práce: *Křehký svět*

Vedoucí práce: Prof. akad. soch. Jan Ambrůz

Ateliér sochařství 2

FaVU, VUT v Brně

Slovní hodnocení:

Veľmi ma teší, že môžem oponovať diplomovú prácu absolventa architektúry a študenta sochárskej tvorby aspirujúceho na diplom v *ateliéri nefigurálneho sochárstva* FaVU v Brne. Verím, že vzťahy a prenosy medzi umeniami, vedami a technikami sú inšpirujúce a obohacujú všetky zúčastnené oblasti tvorby, namiesto toho, aby tieto medzi sebou bojovali o trochu miesta na slnku tvorivosti jeden na úkor druhého. Nielen Cetrum pro teoretická studia (CTS, ktoré po roku 1989 založil v Prahe matematik, kognitívny vedec a autor dialógov a esejí Ivan M. Havel) pestuje transdisciplinárne bádanie, ale stále viac študentov a absolventov si hľadá individuálne možnosti, ako budovať krehké svety transdisciplinarít. Aj oponentúru tejto práce teda píšem z tohoto hľadiska. Je dlhá pretože je písaná najmä s ohľadom na budúce možnosti rozvoja diplomantovej práce. Preto netreba na obhajobe nevyhnutne čítať všetko, stačí prečítať okruhy otázok. Nech si diplomant vyberie, ktoré z nich zodpovie a ku ktorým sa prípadne vráti neskôr či vôbec, ak sa v budúcnosti ukážu pre jeho prácu irelevantné...

Diplomovú prácu je ako celok možné pochopiť ako inštaláciu v miestnosti ateliéru školy. Dáva do vzájomných súvislostí niekoľko druhov tvorby a ich výsledky, ktoré už sú súčasťou etablovaných a overených modelov tvorby umenia (stabilizované aj pohyblivé obrazy, prírodné aj človekom utvorené objekty relatívne trvalé aj autodeštruktívne a napokon umenie akcie, prípadne performovanie – ak okrem akčného autora berieme do úvahy aj niekoľko jeho pomocníkov-divákov a dvoch online divákov, ktorí sú všetci zaznamenaní na videu dokumentujúcom akciu-performovanie). Za súčasť tejto diplomovej práce – podľa odovzdaného textu – ale diplomant považuje aj niektoré činnosti, ktorými reagoval na dôsledky svojej akcie-performovania (upratovanie ateliéru, chodby a suterénnej miestnosti pod nimi). Už tu by sa teda dal formulovať **prvý okruh otázok: týmto „upratovaním“ sa diplomové dielo uzavrelo, dokončilo, alebo ide o dlhodobú procesuálnu prácu, povedzme „otvorené dielo“, ku ktorému v budúcnosti a na rozmanitých miestach pribudnú ďalšie súčasti?** (Napríklad: je súčasťou diplomovej práce aj táto re-inštalácia menšej varianty zničeného skleneného-vodového objektu pripravená na obhajobu, prípadne bude jej súčasťou aj proces a výsledok tejto obhajoby? A následná deinštalácia? A všetky či niektoré vybrané

zverejnenia, reinštalácie diela a/alebo jeho častí?) **Teda: čo ešte je a čo už nie je súčasťou tohto diela a prečo?**

Všetky zložky diplomovej práce inštalované na stenách a v priestore ateliéru zhromažďujú obrazy a situujú ich pred pohľad publika v istom usporiadaní – z preferovaného uhla, stanoviska, vzdialenosti – a okrem toho zhromažďujú publikum aj v pohybe okolo objektov a medzi nimi v priestore ateliéru. Tým inštalácia koncentruje a zosilňuje možnosti ich vnímania aj ich rozptyľuje pri vnímaní siete ich vzťahov. Zintenzívňuje a rozvoľňuje ich vnímanie... Ale prináša aj niekoľko možností vnímať ich vo väzbe na ich predobrazy a protoformy. Inštalácia obsahuje aj odlesky, zrkadlenia prírodných a kultúrno-spoločenských javov (pred-obrazy), ďalej prírodniny ako proto-formy objektov a napokon aj živly ako elementárne sily a látky (pra-látky). V tomto prípade vzduch a vodu, nie oheň ale slnečné svetlo a tieň, nie zem ale piesok.../. Piatym „živlom“ by tu mohlo byť drevo: kmeň stromu so zvrásnenou kôrou postavený na podlahu aj vetva stromu ponorená počas akcie-performance do kocky s vodou, aby preukázala lom obrazu vo vode. Ďalšia látka: sklo je zo spomínaného piesku, kovy tu zastupuje tretí najrozšírenejší prvok zemskej kôry po kyslíku a kremíku: alumínium (s nízkou hustotou, vysokou pevnosťou, nízkou hmotnosťou). Odlátky kôry stromu by sa ľahšie než do hlinníka vtlačali do olova – je mäkkšie – ale je aj ťažšie, stáva sa matným a je toxické – tu má reliéf kôry stromu odtlačený do alumínia pôsobiť ako jasné a pritom zbortené (krivé) zrkadlo skresľujúce to, čo sa v ňom práve zrkadlí. Ďalšie reliéfy sú sadrové odliatky lámaných usedenín piesku na pružnom podklade: tento odliatok-reliéf prevracia ryhu či puklinu v kôre stromu /medzeru, prázdno/ na hladký povrch plechu /plnosť/. **Druhý okruh otázok by teda mohol znieť: aký zmysel oproti reliéfu-odtlačku má reliéf-odliatok, ktorý iba prevracia prázdne na plné, chýbajúce na prítomné, zvrásnené na hladké, rastlé na stabilné, živé na neživé? Vie si diplomant predstaviť nejaký taký reliéf-objekt, ktorý by sa dokázal vymaniť z takejto elementárnej dvojhodnotovej logiky? Ved' inštalácia obsahuje nielen prítomné obrazy a neprítomné obrazy (prázdnu stenu), ale aj obrazy a ich pred-obrazy (odlesky, zrkadlenia). Medzi obrazom a pred-obrazom je mimetický vzťah. Aké sa dajú hľadať ďalšie praformy a pralátky reliéfu (objektu a priestoru)?**

Na videozázname akcie-performance ktorá testuje, či sklenená kocka o rozmere 1x1x1 m na nízkom podstavci vydrží tlak vody do nej napúšťanej je vidno, že si autor síce nie je istý výsledkom testu (keďže vlastnú intuíciu nereguloval výpočtom), ale ako potvrdzuje odovzdaný text aj video, dúfa, že kocka by mohla tlak vody vydržať... Keď sklo začne hlasno praskať, sklenená kocka sa pod tlakom roztriešti a voda sa leje na podlahu, po úvodnom šoku sa stane zrejmé, že diplomant vlastne nebral celkom do úvahy možné dôsledky (strhnutie drobnej „zábrany“ ani neveľkú „záplavu“) ako súčasť inštalácie ani budovy. Inak by buď navrhol alternatívne podmienky experimentu (nielen ateliérový ale (aj) plenérový experiment?), alebo by zámerom experimentu nebolo len overenie súdržnosti kocky, ale aj to, čo a ako vyliata voda vlastne

v inštalácii spôsobí: precíznejšie by autor dokumentoval posuny vyplavených a naplavených objektov, pretože by chápal prúd vody v inštalácii nielen ako deštruujúcu, dekomponujúcu silu ale aj ako silu potenciálne metamorfujúco-komponujúcu, usporadúvajúcu: napríklad takú, ktorá spôsobí ad hoc a náhodné posuny zámerne inštalovaných objektov (prúd vody by „inštaloval“ dielo v „spolupráci“ s autorom...) **S tým súvisí tretí okruh otázok: aký je vzťah diplomanta k plánu, náhode a improvizácii? (Považuje testovanú inštaláciu *Krehkého sveta* za vodou zničenú? Vodou a schnutím spolu-tvorenú? Transformovanú? Prejavil sa v pôvodnej inštalácii vodný živel práve ako živel: teda živelne? Ako kontrolovaná prírodná sila spôsobujúca „ateliérovú mikropotopu“? Nejakو inak?**

A štvrtý okruh otázok: ak išlo skutočne o test, v experimentálnom umení sa robieva autorský záznam/protokol testu (experimentu) aj autorská interpretácia priebehu a výsledkov testu. Urobil diplomant videozáznam, alebo aj nejaký iný „protokol“ testovania? Ako by svoj test interpretoval teraz z časového odstupu, ide o umelecký test/experiment (nie test technický ani vedecký)? V akom zmysle?

Napokon pre mňa najzaujímavejšou dimenziou diplomovej práce je, že hoci sa nejedná o architektonické dielo (neodpovedá na overené ani nevyriešené architektonické úlohy ani neposúva architektúru ďalej), do prezentovaného výsledku zahŕňa aj udalosť testovania rozpracovaného diela, ako sa to deje v testovaní dizajnerských či architektonických návrhoch „prototypov“ (ak „protipovodňová zábrana“ oddelila kocku na sokli od inštalácie, na videozázname vidíme vlastne predovšetkým skúšku únosnosti sklenenej nádoby na podstavci). Ale zrejme sa nejedná o prototyp (zatiaľ na jeho základe autor nenavrhol typ ani atyp sklenenej nádoby). Zatiaľ overuje konkrétne rozmerové a materiálové riešenie skleného objektu v daných ateliérových podmienkach.

V texte diplomovej práce, ktorý má štruktúru voľného rozprávania a neobsahuje žiadne (!) odkazy na literatúru sa diplomant odvoláva z dejín umenia (akcie) explicitne iba na jednu Mlčochovu akciu o ktorej píše, že Mlčoch sa ju pokúšal interpretovať ako sen (ako v 70. rokoch napísal psychológ a filozof Petr Rezek, Mlčoch ho po prednáške o interpretácii snov odmietajúcej Freudove aj Jungove práce o sne požiadal o výklad sna na základe textového zápisu. Rezkovu interpretáciu potom Mlčoch prijal – na Rezkovo prekvapenie – nie ako výklad sna, ale akcie *Velký spánek* z augusta roku 1974 v Prahe. Rezkovi dal potom stručný text-opis tejto akcie, ktorý sa líšil od prvého interpretovaného textu-rozprávania¹.) Z povedaného

¹ Pozri Rezek, Petr: „Setkání s akčními umělci.“ In: *Tělo, věc a skutečnost v současném umění*. Praha: Jazzpetit, 1982, s. 120–121.

teda nevyplýva, že Mlčoch sa pokúšal interpretovať akciu ako sen, pretože existujú minimálne dva texty: 1/ rozprávanie interpretované ako sen a 2/ stručný popis akcie a z povedaného nie je jednoznačne rozhodnuteľné, aký je vzťah medzi týmito dvoma textami a akciou. Mlčochove texty mohli byť aj testy svojho druhu (test výkladu sna akciou a výkladu akcie snom, ďalej test toho, kto sen vykladá, prípadne test umenia a umelca, diela a autorstva...) Diplomant svoju inštaláciu s viedozáznamom akcie-performance testu zatiaľ neinterpretuje ako sen ani nijako inak. Iba poskytuje popis svojej práce a jej vzniku.

Petr Rezek v 70. rokoch interpretoval – aj na základe Mlčochovho diela – každú akciu tak, že rámuje a dáva zmysel všednodennému svojou sviatočnosťou. Je sviatkom jednotlivca preskúmajúceho pole, kde je ešte sám sebou „*telesně, duchovně, v činu i v myšlence*.“ (Rezek 1982, s. 124). Zároveň (z hľadiska umenia) Rezek akciu považoval za **neobrazový autoportrét** (umelec akcie akoby vravel: „*Jen sebe nahlížím v tom, co dělám*“, Rezek 1982, s. 123). Akcia podľa Rezka odvracia umenie od obrazu. Ale to platí pre stabilný obraz, ktorý má predobraz. A sen je obrazný. Teda ak by aj Mlčoch usiloval o interpretovanie akcie ako sna, Rezek akciu ako sen neinterpretuje.

V diplomantovej práci hybridná akcia (akcia-performance) rámuje každodennosť tak, že okrem sviatku, slávnosti, či hry, je aj testovaním (optického lomu vetvy stromu vo vode, nádoby s vodou) a napokon jej záznam je súčasť inštalácie. Ak by táto inštalácia mala posunúť doterajšie modely umenia inštalácie a akcie-performance, mohla by presiahnuť Rezkov „neobrazový autoportrét“... Zatiaľ diplomová práca posúva „rám“ aj zmysel, ktorý dáva všednodennosti: jednak sa zaoberá podhodnotenými, „nízkymi“ ale dôležitými činnosťami po akcii (upratovanie) a jednak nadhodnotenými „vysokými“ akademickými zvyklosťami, rituálmi a rutinami (reinštalácia zmenšeniny zničenej nádoby, aby mohla prebehnúť „obhajoba diplomovej práce“, ale diplomant „obhajuje“ vlastne nový (variant či stav) predošlej inštalácie a sklenenej kocky, pretože tá predošlá sa pod tlakom vody rozpadla...).

Diplomant síce tvrdí, že je vytvoril *site specific inštaláciu*, ale ona je v skutočnosti aj objektovo a nie (len) miestne špecifická: miesto je stále ateliér, kým nádoba s vodou je iný variant predošlej... **Teda posledná otázka: prenáša diplomant do tvorby súčasného umenia niektoré designérske, architektonické postupy a techniky práce, aby testoval komplexnejšie mody tvorby obrazov a objektov? Ide mu aj o posuny „rámovania“ všedného aj rituálneho? O niečo iné? Napríklad o to, či nefigurálne sochárstvo pracuje s mimezis a ak áno, ako vlastne?**

Aký je vlastne vzťah takéhoto „dizajnérskeho“ a „architektonického“ postupu navrhovania prechádzajúceho testovaním k umeniu inštalácie, akcie a performance? Je test lomu obrazu vo vode a súdržnosti nádrže s vodou vyňatím udalosti testovania zo všednodenných testovacích procesov v mimoumeleckých

laboratoriích? Zakladá umelecké dielo ako ozvláštnenie a estetické vnímanie udalosti testovania v inštalácii v ateliéri? Je prevažujúcou funkciou inštalácie aj testovanej kocky afunkcia (estetická funkcia)? Ak áno, potom usiluje aj o ozvláštnenie a estetizáciu testovania možností nefigurálnej mimezis, hraničného stavu pevnosti/pružnosti skla, upratovania, prípadne obhajovania diplomovej práce, atď... Ak o neusiluje o ich ozvláštnenie ani estetizáciu, týmto modelom umenia nezodpovedá. Ponúka nejaký posun v týchto a iných etablovaných a overených modeloch umenia? Čo všetko ešte testuje?

Závěrečné hodnocení:

Zo všetkých spomenutých dôvodov prácu doporučujem na obhajobu.

Návrh klasifikace:

B (textová časť práce nesleduje žiadnu normu ani nenarába s literatúrou, ale každá škola na to môže mať vlastné nároky a požiadavky, teda posúdenie týchto okolností nechávam na komisii).

Posudek vypracoval(a): Prof. Ing. arch. Monika Mitášová, PhD.

Datum: august 2020, Bratislava